

Fietsen door de voormalige gemeente Sloten

Fietsen door de voormalige gemeente Sloten

De gemeente Sloten in Noord-Holland bestond van 1816 tot 1 januari 1921 en omvatte het gebied tussen de Kostverlorenvaart / Schinkel in het oosten en de Ringvaart van de Haarlemmermeer in het westen. Aan de noordkant was het IJ en later het Noordzeekanaal de begrenzing, in het zuiden de Nieuwe Meer.

In deze gemeente lagen Sloten, de Vrije Geer, Osdorp en Sloterdijk en de buurtschappen Overtoomse Buurt en De Baarsjes. Sinds 1921 is dit gebied onderdeel van de gemeente Amsterdam en is het voorheen agrarische gebied voor 90 procent bedekt met de stedelijke bebouwing van Amsterdam-West en Nieuw-West. Aan de westrand ligt nog een landelijk gebied rond de dorpen Sloten en Oud Osdorp. In het verstedelijkte gebied van Amsterdam zijn nog enkele overblijfselen terug te vinden van de

vroegere gemeente Sloten van meer dan een eeuw geleden. We volgen in deze uitgave een fietsroute langs historische restanten van de vroegere gemeente Sloten.

Het ontstaan van Sloten

Oorspronkelijk lag hier een uitgestrekte veenwildernis waar nauwelijks mensen woonden. Omstreeks het jaar 1000 werd het gebied geleidelijk tot ontwikkeling gebracht en ontstonden de eerste dorpen. De eerste vermelding van een kapel te 'Sloten' is tussen de jaren 993 en 1049 door monniken opgetekend in een middeleeuws gebedenboek. Sloten is daarmee zo'n twee eeuwen ouder dan Amsterdam. Het oudste Sloten lag mogelijk bij het Slootermeer. Sinds circa 1175 ligt het dorp op zijn tegenwoordige plek op een terp aan de Sloterweg.

Kaart van Sloten, Osdorp, Sloterdijk en omgeving in 1615. Rechtsboven ligt Amsterdam.

De kerk van Sloten in de winter (op het ijs kolfspelers en schaatsers). Schilderij van Jan Abrahamsz. Beerstraten; omstreeks 1650.

Tot circa 1950 bleef het gebied grotendeels landelijk en agrarisch. Vanaf de jaren twintig is het geleidelijk verstedelijkt door de westelijke stadsuitbreidingen van Amsterdam. De bewoners leefden aanvankelijk van akkerbouw, maar ook van tuinbouw, veehouderij en visvangst. Al vanaf het ontstaan van de stad werd Amsterdam de belangrijkste afzetmarkt.

Heilige Weg

Het dorp Sloten lag aan de 'Heilige Weg' van Haarlem naar het pelgrimsoord Amsterdam, bekend van het 'Mirakel' uit 1345. De Sloterweg was tot het begin van de 16e eeuw de belangrijkste landverbinding tussen Amsterdam en de rest van Holland, totdat de landbrug naar Haarlemmermeer werd weggeslagen. Daarna ging het verkeer via Sloterdijk.

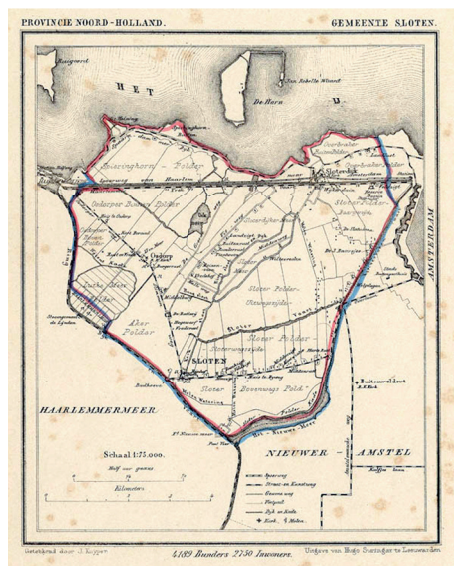
Grenzen

De grenzen van Sloten zijn niet altijd hetzelfde geweest. Aan de oostkant waren de Schinkel en Kostverlorenvaart steeds de grens, maar in het noordoosten werden in 1611, 1877 en 1896 al delen door Amsterdam geannexeerd. Hier werden de Staatsliedenbuurt en Spaarndammerbuurt gebouwd. Aan de noordkant was de Spaarndammerdijk vanouds de grens. Toen bij de aanleg van het Noordzeekanaal de IJpolders werden drooggemaakt, kwam de Groote IJpolder vanaf 1877 bij de gemeente Sloten. In het zuidwesten grensden Osdorp en Sloten aan de dorpsgebieden van Raesdorp, Nieuwerkerk en Rietwijk, die in de loop der eeuwen verzwolgen werden door de Haarlemmermeer, ook wel

de 'Waterwolf' genoemd. Na de droogmaking in 1852 werd de Ringvaart de gemeentegrens. Aan de zuidkant was de Nieuwe Meer de grens, maar tot eind 18e eeuw lag een klein stukje van Sloten ten zuiden hiervan. Een klein hoekje bij het huidige Jaagpad hoorde bij Nieuwer-Amstel. Vanaf 1816 was het Jaagpad de zuidgrens.

Gemeentewapen

Het gemeentewapen van Sloten was in gebruik sinds 1816. Hierin zijn symbolen van de vier 'bangebieden' terug te vinden waaruit de gemeente bestond: Sloterdijk (een gele ster met een zwarte achtergrond), Vrije Geer (een driehoek in de vorm van een taps toelopend oftewel 'gerend' stuk grasland waarvan de gebruikers waren vrijgesteld van het betalen van bepaalde belastingen aan de Graaf van Holland), Osdorp (os op weiland; oorspronkelijk heette dit Oostdorp) en Sloten (drie hangsloten). Het wapen wordt nog als 'dorpsvlag' en logo gebruikt in het resterende landelijke gebied.

Kaart van de Gemeente Sloten in 1868.

Startpunt van de fietstocht

Overtoomse Buurt

Het startpunt van de fietstocht is bij het Aalsmeerder Veerhuis aan de Sloterkade 21 in Amsterdam, nabij brug nr. 199, de Overtoomse Sluis. Dit huis is het oudste overgebleven bouwwerk van de oude Overtoomse Buurt. Het Aalsmeerder Veerhuis of Herberg 'De Bonte Os' uit 1634 (zie gevelsteen), was de plek van waar de veerschuiten richting Aalsmeer, Leiden en verder vertrokken.

Aalsmeerder Veerhuis aan de Sloterkade.

De vroegere Overtoomse Buurt dankte zijn naam en ontstaan aan de in 1515 aangelegde overtoom (overhaal) waar kleine schepen overheen getrokken werden tussen de in 1413 gegraven Kostverlorenvaart en de gekanaliseerde rivier de Schinkel. Rond dit obstakel voor de scheepvaart ontwikkelde zich vanaf de 15e eeuw een buurtschap met café's, werkplaatsen en woonhuizen. De overtoom werd in 1809 vervangen door de Overtoomse Sluis, die op zijn beurt in 1942 werd vervangen door de Nieuwe Meersluis, 1.800 meter zuidelijker.

De Overtoom met een schip dat met mankracht wordt 'overgehaald'. Op de achtergrond links het Aalsmeerder Veerhuis; circa 1650.

Luchtfoto van de Overtoomse Sluis en omgeving, gezien vanuit het noorden; circa 1920.

Door de verbreding van het vaarwater en verstedelijking met grotere bebouwing sinds halverwege de 20e eeuw zijn nog slechts enkele huizen bewaard gebleven, waaronder het Aalsmeerder Veerhuis. Na een lange periode van verval is het pand in 1965 door de Vereniging Hendrick de Keyser gerestaureerd. Het is sinds 1970 rijksmonument.

Herinnering aan de overhaal ('overtoom') in een beeldhouwwerk op brug nr. 199 nabij het Aalsmeerder Veerhuis.

Forensenwoningen

In de eerste decennia van de 20e eeuw bouwde ook de gemeente Sloten woningen voor forensen die werkten in de stad. In de Jacob Marisstraat, parallel aan de Sloterkade, is nog een hele rij woningen te vinden. Diverse huizen langs deze straat zijn nog herkenbaar aan de oude huisnummerplaatjes met een H-nummer. De huizen stonden in de Slotense wijk H, gevolgd door een volnummer. Via deze straat reed tussen 1918 en 1925 de Slotense tram via de Theophile de Bockstraat, Sloterkade en Sloterweg naar de Akerweg in het dorp Sloten.

Tractortram in de Jacob Marisstraat; 1922.

De Hoofdweg

Vanaf de Sloterkade fietsen we via de Andreas Schelfhoutstraat naar het Surinameplein. Het plein is na de annexatie vanaf 1927 aangelegd en bebouwd door de gemeente Amsterdam. Ook de aansluitende Hoofdweg is een uitbreiding, maar dan van de gemeente Sloten.

In de jaren voor de annexatie werkte Sloten aan een eigen uitbreidingsplan, dat in de jaren twintig in gewijzigde vorm door Amsterdam is gerealiseerd als Plan West. De Hoofdweg, tussen het Surinameplein en de Corantijnstraat, heeft voornamelijk aan de oostkant huizen die nog door de gemeente Sloten zijn gebouwd. Dit zijn grotere herenhuizen, terwijl de buurt er omheen vooral in etagebouw is uitgevoerd.

Postjeswetering

Via de Postjeskade gaan we naar de Baarsjesweg. De Postjeswetering is van oorsprong een oude vaarweg in de Sloterpolder waarlangs de tuinders met bootjes hun producten naar de groentemarkt in de stad brachten. Na de verstedelijking is de wetering verbreed tot een stadsgracht. Waar de Postjeswetering uitkomt bij de Kostverlorenvaart, lag tussen 1916 en

Kostverlorenvaart met de Baarsjesweg, gezien vanaf de Kinkerbrug; 1917.

1952 een scheepslift om het hoogteverschil tussen het stadswater en het polderwater te overbruggen. Ernaast staat sinds 1924 'het Sieraad', de vroegere ambachtsschool.

Buurtschap De Baarsjes

We volgen de Baarsjesweg langs de Kostverlorenvaart in noordelijke richting. De Baarsjesweg heette tot in de 19e eeuw Maljapenkade en werd aangelegd in de 17e eeuw. Op de splitting met de Slatuinenweg staat nog een huis uit 1905 met een trapgevel, dit is de oude politiepost en tevens brandspuithuis van de gemeente Sloten. Sinds 2013 staat het op de gemeentelijke monumentenlijst. Tussen dit gebouw en de Wiegbrug, even verderop, lag de buurtschap De Baarsjes, vernoemd naar een herberg 'De Drie Baarsjes' uit de 17e eeuw (oudste vermelding 1642). Deze is in 1956 afgebroken, hier staan nu moderne huizen. Het vroegere stadsdeel en nu stadswijk De Baarsjes is naar deze herberg vernoemd.

Aftakkend vanaf de Baarsjesweg gaan we naar links de Slatuinenweg in. Deze ligt nog op het oude polderniveau, terwijl de omgeving in de jaren twintig met duinzand is opgehoogd. De lage huisjes en de lage ligging wijken duidelijk af van de omgeving en zijn nog het meest tastbare onderdeel van de oude buurtschap.

De Slatuinenweg eindigt bij de Admiraal de Ruijterweg. Vroeger liep het als Slatuinenpad nog verder door richting Sloterdijk langs de slatuintjes die de naam gaven. Het pad is in 1697 aangelegd als Kerkepad om de bewoners van de groen- en slatuinen de gelegenheid te geven naar de (protestantse) kerk in Sloterdijk te wandelen. Dit is ook te lezen op het straatnaambord op de hoek.

Admiraal de Ruijterweg

We gaan linksaf de Admiraal de Ruijterweg op, die al is aangelegd in de tijd van de gemeente Sloten. Deze vormde een begin van de verstedelijking in dit deel van de stad. Omstreeks 1900 eindigde de stad Amsterdam aan de overkant van de Kostverlorenvaart. In 1904 werd de vroegere tolbrug (een ophaalbrug) vervan-

Trams bij de Krommert, links tramlijn 13, rechts de Haarlemse Tram; 1927.

gen door de Wiegbrug, een basculebrug (vervangen in 1988). Deze brug was vooral bedoeld voor de nieuwe tramlijn van Amsterdam via Haarlem naar Zandvoort. Deze ontsloot ook de nieuwe wijk. De tramlijn werd in 1904 aangelegd door de Electriche Spoorweg-Maatschappij (ESM) die ook zorgde voor de bebouwing langs de in 1908 aangelegde weg. Er werden vanaf 1910 veel forensenwoningen gebouwd. De ESM zorgde hiermee voor klandizie voor de eigen tramdienst. We volgen deze weg richting Sloterdijk.

Langs de Admiraal de Ruijterweg zijn vooral in het straatgedeelte ten zuiden van de Jan van Galenstraat nog diverse huizen voorzien van de oude huisnummers uit de tijd van de gemeente Sloten. Dit was wijk J, gevolgd door het huisnummer. Andere opvallende details bij veel huizen zijn de fraaie tegeltableaus naast de voordeuren. Deze royale versieringen tonen dat het een buurt voor welgestelden was.

Bij de splitsing met de Jan Evertsenstraat volgen we de weg naar rechts. Dit punt heet vanouds de Krommert, genoemd naar een wetering die nog lang tussen de huizen heeft gelegen, maar waarvan het laatste deel in 1959 is gedempt. Dit is nog goed te zien in de onderbreking van de bebouwing en het laaggelegen terrein, waar tegenwoordig een speeltuin is. Langs de lange Admiraal de Ruijterweg is verder een mengeling van huizen uit de Slotense tijd en uit de Amsterdamse tijd van na 1921 te zien. De weg ligt in een kromming. Vandaar ook de bijnaam 'de Kromme Admiraal'. Deze volgt de oude verkaveling van het vroegere veenweidelandschap dat hier tot begin 20e eeuw lag. Het polderland aan weerszijden van deze weg was een belangrijk tuinbouwgebied voor de groentevoorziening van de stad. Het land achter de huizen is vanaf de jaren twintig opgehoogd en bebouwd met de wijken 'De Baarsjes' en 'Bos en Lommer'.

Bijna aan het einde van de Admiraal de Ruijterweg doemt de hoge kerktoeren op van de rooms-katholieke Boomkerk, die officieel 'Kerk van Sint-Franciscus van Assisi' heet. Deze dateert uit 1911 en was een van de eerste gebouwen langs deze weg. Sinds 2005 is het gebouw rijksmonument. De pastorie op nr. 408 heeft ook nog een oud huisnummer, uit de Slotense tijd. Ook hier zijn nog diverse huizen uit de begintijd van deze weg te vinden. Aan het einde van de Admiraal de Ruijterweg komen we bij de Haarlemmerweg. Links op de hoek staat nog het oude postkantoor uit de Slotense tijd.

We steken de tegenwoordig drukke Haarlemmerweg en -vaart over. Dit was oorspronkelijk een smal jaagpad langs de Haarlemmervaart. Deze vaart is in 1632 in gebruik genomen als trekvaart voor de regelmatige dienst met trekschuiten tussen de Haarlemmerpoort in Amsterdam en de Amsterdamsepoort in Haarlem. Sinds eind 19e eeuw heeft deze vaart alleen nog een functie in de waterhuishouding.

Aan de overkant van het water vinden we een plantsoen waar tussen 1956 en 1985 het oude station Sloterdijk lag.

Hier staat sinds 2005 het standbeeld 'de verdwenen boer'. Dit beeld herinnert aan de vele boeren in het landelijke gebied in deze omgeving die in de loop van de 20e eeuw moesten wijken voor de uitbreiding van de stad. Hier was ook woonbebouwing van het dorp Sloterdijk.

De naam van de straat, Molenwerf, herinnert nog aan een industriemolen die hier stond.

Dorp Sloterdijk en Petruskerk

Hier gaan we langs de restanten van het dorp Sloterdijk, waarvan slechts een klein gedeelte bewaard is gebleven, rond de protestantse Petruskerk uit 1663. Vanaf de aanleg van de Haarlemmervaart in de 17e eeuw tot halverwege de 20e eeuw was het een levendig en druk dorp langs de weg naar Haarlem, met niet alleen woonbebouwing, maar ook veel bedrijven. Langs de vaart is bijna alles verdwenen en deels vervangen door nieuwbouw. Alleen het gymnastieklokaal van de Sloterdijschool heeft nog stand gehouden.

De kerk en de naastgelegen huizen staan langs de oude Spaarndammerdijk. Deze dijk is aangelegd in de 13e eeuw om het laaggelegen land te beschermen tegen het oprukkende hoogwater van het IJ. Voordat deze zeearm rond 1875

werd drooggemaakt, was de Spaarndammerdijk hier de zeevering. Deze dijk liep vanaf de Haarlemmerpoort via een kronkelend verloop via Sloterdijk richting Halfweg en verder naar Spaarndam. De oudste vermelding van Sloterdijk is uit 1465, toen hertog Philips van Bourgondië de bewoners het recht gaf een waag te bouwen. Ook de kerk dateert uit dezelfde pe-

riode. Deze werd voor het eerst vermeld in 1479 toen de opbrengsten van de rijke visvangst in het nabijgelegen Slootermeer voortaan ten goede kwamen aan deze kerk.

In 1572 werd de kerk door de Geuzen verwoest, na een mislukte aanval op Amsterdam. Vanaf 1578 was het een protestantse kerk en werd de naam Petruskerk. Het in slechte staat verkerende gebouw werd in 1663 vervangen door het nu nog bestaande gebouw, waarvan het onderste deel van de oude kerktoeren in het nieuwe gebouw werd opgenomen. Rond de kerk zijn vanaf de 17e eeuw diverse monumentale graftombes gebouwd, die deels nog aanwezig zijn. Hieronder zijn ook bijzondere graven tegen de gevel van de kerk. Ook zijn er vrijstaande grafmonumenten, waaronder één in de vorm van een klassiek tempeltje.

De bouw van de nieuwe spoorweghalte Sloterdijk in 1956 en de aanleg van de Ringweg-West naar de Coentunnel en de bedrijventerreinen in het Westelijk Havengebied in de jaren zestig leidden bijna tot de ondergang van het gehele dorp. Uiteindelijk bleven de historische Petruskerk met het kerkhof en enkele huizen eromheen gespaard. De in verval geraakte kerk werd in 1968 gesloten en in 1978 verkocht aan de 'Stichting tot Behoud van de Petruskerk en omgeving Oud Sloterdijk'. In 1979 werd de kerk rijksmonumenten en tussen 1980 en 1992 gerestaureerd.

Spaarndammerdijk

We volgen het overgebleven stukje van de dijk langs de kerk en de oude dijkhuisjes, waar nog een stukje van de oude dorps sfeer is blijven bestaan. We vervolgen de weg langs de dijk en

verder onder de spoorlijn door naar het bedrijventengebied. Een eindje verderop, voorbij de Contactweg, komen we weer op een volgend restant van de oude Spaarndammerdijk.

Hier bevindt zich nog een van de weinige overgebleven boerderijen in deze omgeving, die tegenwoordig bekend staat als 'Buurtboerderij Ons Genoegen', een buurt- en horecavoorziening, die door vrijwilligers wordt gerund. De boerderij uit 1880 is sinds 2004 een gemeentelijk monument. Eromheen is ook nog een klein stukje van het oude veenweidelandschap gespaard dat zich vanaf de middeleeuwen tot in de 20e eeuw uitstrekte van de Spaarndammerdijk tot aan de Nieuwe Meer.

Iets ten oosten van de boerderij vinden we de rooms-katholieke begraafplaats Sint-Barbara die hier vanaf 1888 is aangelegd op het grondgebied van de gemeente Sloten. Deze begraafplaats was de opvolger van die aan de Bilderdijkstraat, van de parochie 'De Liefde'. Er liggen veel bekende Amsterdammers begraven. De kapel en de dienstwoning van de begraafplaats staan sinds 2008 op de gemeentelijke monumentenlijst.

Overbraker Binnenpolder

Voorbij Sint-Barbara wordt de Spaarndammerdijk onderbroken door een brede spoorbaan. Hier gaan wij naar rechts, door de restanten van de oude Overbraker Binnenpolder, gelegen tussen deze dijk en de Haarlemmervaart. Na het viaduct onder de hooggelegen spoorlijn te zijn gepasseerd, komen we in het randgebied van het Westerpark en het Westergasfabriekterrein, met nog enkele poldersloten uit het oude polderlandschap. Bij het einde van het pad gaan we rechtsaf en komen op het fietspad op het dijklichaam van de oude spoorlijn tussen Amsterdam en Sloterdijk, die hier lag tussen 1878 en 1985. Vervolgens gaan we linksaf en komen langs de schutsluis in de Haarlemmervaart en het gemaal van de Overbrakerpolder.. De schutsluis vormt de scheiding van het Amstellands peil en het Rijnlands peil, met een hoogteverschil van 20 cm. De sluis en het gemaal zijn gebouwd in 1884 en zijn sinds 2003 rijksmonument. De oude spoorbrug (nu fietspad) over de vaart dateert van 1892.

Haarlemmerweg

We steken de Haarlemmervaart over. Dit is de oude trekvaart naar Haarlem. We komen we op de Haarlemmerweg en passeren even verderop de begraafplaats Vredenhof. Deze is geopend in 1897 en verving van de vroegere Nieuwe Westerbegraafplaats nabij de Petroleumhaven. De begraafplaats ligt nog steeds op een lager polderpeil dan de omgeving. Het terrein is ontworpen door tuinarchitect Leonard Springer. Het ontvangstgebouw uit 1897 is een ontwerp van architect Abraham Salm en is sinds 2017 gemeentelijk monument.

Iets ten westen van de begraafplaats staat korenmolens 'De Bloem'. De molen is ook bekend

als de 400 Roe, naar de afstand van 400 Rijnlandse roeden vanaf de Haarlemmerpoort. Dat is circa anderhalve kilometer. De molen uit 1768 stond voorheen op het bolwerk Rijkeroord, langs de Singelgracht, ter hoogte van de Bloemgracht. De molen heeft hieraan zijn naam ontleend.

De stellingmolen staat sinds 1878 op zijn huidige locatie en wordt nog steeds gebruikt voor het malen van meel. De molen is sinds 1970 rijksmonument.

We vervolgen de Haarlemmerweg langs de nieuwbouwwijken uit de jaren dertig. Op dit deel van de weg stond tot het begin van de 20e eeuw veel landelijke bebouwing. Hiervan is niets meer terug te vinden. Ter hoogte van de Bos en Lommerweg steken we de weg en de vaart weer over en komen (weer) op het fietspad op het voormalige spoortracé, onderdeel van de oudste spoorlijn van Nederland. De eerste trein reed hier op 20 september 1839 van Sloten (nu Amsterdam) naar Haarlem. We volgen dit tracé tot bij de Molenwerf, genoemd naar de vroegere molen van het dorp Sloterdijk. We volgen het fietspad verder onder de viaducten van de Ringweg-West door.

'Deur naar het verleden' met 'Huis te Bretten'.

Spaarnwouderdijk

Na het passeren van bedrijventerreinen langs de Arlandaweg komen we voorbij de Radarweg op het Brettenpad. Dit pad loopt evenwijdig aan de Haarlemmervaart door sportvelden en een natuurgebied. Even ten westen van de Barajasweg ligt nog een klein restant van de Spaarndammerdijk, die hier sinds 1930 Spaarnwouderdijk heet. Het fietspad ligt wat hoger en volgt de kromming van de oude dijk. Waar het dijkrestant de Seineweg kruist, ligt een grote voetbal. Daar tegenover is het kunstwerk 'Deur naar het verleden'. Het kunstwerk staat symbool voor de voordeur van het in 1635 gestichte 'Huis te Bretten'. Dit stond op deze plaats. Het huis moest in 1837 verdwijnen voor de aanleg van de spoorlijn naar Haarlem.

Poldermolen de 1200 Roe

We volgen het fietspad over de oude dijk tot voorbij de sportvelden. We komen hier bij de Seineweg. Deze oversteken en linksaf, en dan de Haarlemmervaart en -weg kruisen. Bij de rotonde gaan we rechtsaf en bij de volgende zijstraat weer naar rechts. Via de Willem Molengraaffstraat komen we bij de poldermolen

de 1200 Roe. De naam van de molen verwijst naar de afstand van 1200 Rijnlandse roeden vanaf de Haarlemmerpoort. Dat is ruim vier kilometer. Deze molen is nog een laatste restant van het polderlandschap dat zich hier aan weerszijden van de Haarlemmervaart uitstrekte. De molen dateert uit 1632. Hij is gebouwd na de aanleg van deze vaart om de Osdorper Binnenpolder te bemalen. In 1951 verloor de molen zijn functie toen een groot deel van de polder onder het zand van de Westelijke Tuinsteden (Nieuw-West) verdween. Tussen 1977 en 1979 is de molen gerestaureerd en hij is sinds 1970 rijksmonument.

De Eendracht

Vanaf de molen gaan we verder langs de Antony Moddermanstraat en Ruys de Beerenbrouckstraat door de in de jaren vijftig gebouwde tuinsteden Slotermeer en Geuzenveld. Via de Aalbersestraat en Cornelis Outshoornstraat komen we bij de J.M. den Uylstraat. De weg gaat hier een flink stuk naar beneden, naar het lage niveau van de uitgeveende polder 'De Eendracht'. Tussen 1920 en 1941 is deze polder afgegraven voor turfwinning en vervolgens drooggemaakt. Sinds de jaren vijftig is een deel ingericht als volkstuinen en sportterreinen. In de jaren negentig verrees hier ook de wijk 'De Eendracht'. Voorbij deze wijk komen we bij de Tom Schreursweg, aan de rand van de stedelijke bebouwing. Het gebied ten westen hiervan heeft deels zijn landelijk karakter behouden en behoort tot Landelijk Osdorp. Tot begin 21e eeuw waren hier nog de laatste boeren actief met akkerbouw en veeteelt. Sinds 2009 is het gebied ingericht voor recreatiedoeleinden en heet nu 'Tuinen van West'.

Voorbij de Fruittuin van West gaan we linksaf de Nico Broekhuysenweg op. Dit is een monumentale bomenlaan met een opmerkelijk breed profiel. Deze weg is in de jaren vijftig ontworpen als onderdeel van een doorgaande noord-zuidroute, die er nooit gekomen is. Aan het einde van deze weg gaan we linksaf en meteen rechtsaf naar de Baron Schimmelpenninck van der Oyeweg. We komen hier langs volkstuinpark 'Osdorp'. Ertussen ligt het 'Nieuwe Bijenpark', met Imkermuseum. Dit park is aangelegd in de jaren zestig als vervanging voor het verloren gegane deel van het 'Oude Bijenpark' aan de Sloterweg. Dat moest verdwijnen toen de nieuwe Rijksweg A4 werd aangelegd.

Vanaf de Baron Schimmelpenninck van der Oyeweg gaan we linksaf via de Joris van den Berghweg langs de volkstuinparken en 'De Eendracht' en 'T.I.G.E.N.O.'. (Tuinieren is Genoegen en Nuttige Ontspanning). Bij het kruispunt rechtsaf langs de Nico Broekhuysenweg. Deze tot het einde volgen bij het gemaal van de Osdorper Binnenpolder. Hier gaan we rechtsaf via het Bosch van Drakesteynpad.

Osdorper Binnenpolder-Zuid

Dit pad loopt langs de rand van de Osdorper Binnenpolder-Zuid. Dit is een van de weinige nog overgebleven restanten van het middeleeuwse veenweidelandschap dat zich tot in de jaren vijftig uitstreckte tussen Sloterdijk, Osdorp en Sloten.

Tegenwoordig is dit een belangrijk gebied voor weidevogels. In de verte is de poldermolen de 1100 Roe te zien. Deze stond van 1757 tot 1961 langs de Haarlemmerweg, nabij de daar nog aanwezige poldermolen de 1200 Roe. Omdat de molen van zijn oude standplaats moest

verdwijnen, is deze in 1965 op de nieuwe locatie herbouwd. Deze is sinds 1970 rijksmonument. Hij geeft een mooie indruk van het oude Hollandse polderlandschap.

Osdorperweg

Aan het einde van het pad, over het brugje, komen we bij de Osdorperweg, waar we bij de T-splitsing naar rechts gaan. Iets links hiervan bevindt zich een klein monument dat herinnert aan de oorlogsjaren 1940-1945. Er staan namen van twee gesneuvelde bewoners van Osdorp op. Ook is er een plaquette gewijd aan de Amerikaanse piloot van een op 8 oktober 1943 in de Osdorper Binnenpolder neergestort vliegtuig. Jaarlijks op 4 mei houdt de Dorpsraad hier zijn dodenherdenking. Daartegenover ligt boerderij 'Rust en Vrede', sinds 2011 een gemeentelijk monument.

Even verderop naar links de Lutkemeerweg op. Hier rijst boven de omgeving de oude openbare school uit. Op de schoorsteen wordt genesteld door ooievaars. Aan de overkant kijken we uit op de bebouwing van de oude Buurtschap Osdorp. Door de naamgeving van de nieuwe tuinstad 'Osdorp' in de jaren zestig moest het dorp noodgedwongen voortaan 'Oud Osdorp' heten. De Lutkemeerweg ligt op hetzelfde niveau als de dijkweg de Osdorperweg, maar voert door het lage uitgeveende land van de Osdorper Bovenpolder.

De huizen langs deze weg dateren uit de periode na de droogmaking omstreeks 1920.

Waarom is er hier zo'n hoogteverschil?

In de middeleeuwen is de veenwildernis ontgonnen en in cultuur genomen. Het lage land is in de loop der eeuwen ingeklonken en werd later uitgeveend. Dat wil zeggen dat de veenlaag, die zo'n twee meter dik was, is afgegraven tot op de onderliggende kleibodem. Het afgegraven veen werd gedroogd en als turf verkocht. Turf was tot het begin van de 20e eeuw, toen het werd vervangen door steenkool, een belangrijke brandstof om huizen mee te verwarmen.

Omdat Amsterdam veel brandstof gebruikte, zijn veel veenpolders in de omgeving (vooral ook bij Amstelveen) in de loop der eeuwen uitgeveend. De polders bij Osdorp zijn pas na 1870 aan de beurt gekomen. Dit kon nadat de nabijgelegen Haarlemmermeer was drooggelegd. Anders was het gevaar voor overstromingen te groot.

De Osdorper Bovenpolder is uitgeveend tussen 1896 en 1920 en daarna weer voor agrarische doeleinden in gebruik genomen. In deze polder was sindsdien vooral tuinbouw en veeteelt. De Osdorper Bovenpolder heeft een oppervlakte van 155 hectare en het waterpeil staat op 4,35 meter onder NAP. Sinds 1920 wordt de polder bemalen door een elektrisch gemaal.

Wijsentkade

Na ongeveer vierhonderd meter komen we bij een dijkje. Hierin is een doorgang (coupure) gemaakt, waarna de weg omlaag gaat. Deze kleine dijk is de Wijsentkade en is een van de oudste landschapselementen in deze omgeving. De Wijsentkade is aangelegd ten tijde van de veenontginningen vanaf de 10e eeuw. Deze vormde de grens tussen het vanuit Haarlem en het vanuit Velsen gekoloniseerde gebied. De Wijsentkade liep vroeger in noordelijke richting door naar Polanen (Halfweg) en in westelijke richting naar het door de Haarlemmermeer verzwolgen dorp Nieuwerkerk. De 'Wijsent' is een naam die in Noord-Holland vaker voorkomt en schijnt afkomstig te zijn van een Oudfries woord dat 'veld' of 'weide' betekent.

Lutkemeerpolder

Ten westen van de Wijsentkade, na het passeren van de coupure, die in geval van overstroming kan worden afgesloten, daalt de weg nog eens anderhalve meter. We komen nu in de Lutkemeerpolder. Dit is geen veenpolder, maar een droogmakerij met een kleibodem. Deze polder heeft een oppervlakte van ruim 200 hectare. Het waterpeil staat op 5,70 meter onder NAP. Kort na de droogmaking was dit nog 4,40 meter onder NAP. Door inklinking is dit flink verlaagd.

De Lutkemeer was een aan de Haarlemmermeer grenzend meertje. 'Lutke' betekent klein (denk aan het Friese lutje en het Engelse little). Pas na de droogmaking van de Haarlemmermeer in 1852 werd de Lutkemeer in 1865 drooggemaakt. Dit was een particulier initiatief van de familie Rutgers van Rozenburg, die het in 1863 van de Rijksoverheid gekocht had. In 1872 werden de uitgeveende gronden van Raasdorp bij de Lutkemeerpolder gevoegd.

Net als bij veel andere sinds de 17e eeuw gemaakte droogmakerijen heeft ook deze polder een 'middenweg' tussen een rechthoekige verkaveling. Langs deze weg werden aanvankelijk vijf boerderijen gebouwd. Later kwam er meer bebouwing bij, die gedeeltelijk ook weer verdween.

Van de oorspronkelijke vijf boerderijen zijn er nu nog drie aanwezig. De eerste vinden we aan onze linkerhand op nummer 149. Dit is de in 1903 gebouwde 'De Melkweg'. Deze boerderij heeft een fraaie overstekende kap en is gebouwd in de 'chaletstijl' die omstreeks 1900 populair was.

Hij staat sinds 2005 op de gemeentelijke monumentenlijst. De Melkweg is nog steeds als akkerbouwbedrijf in gebruik en is daarmee een van de laatste in Amsterdam. De hier geteelde aardappels zijn aan huis te koop.

Zowel naast als tegenover 'De Melkweg' kan men 's zomers nog de gewassen op de velden zien staan. Ook kenmerkend is het weidse uitzicht in deze omgeving. Dit is in Amsterdam langzamerhand een zeldzaam fenomeen geworden. De meeste landbouwgrond is nu voor andere doeleinden in gebruik. Aan de linkerzijde kijken we uit in de richting van Tuinstad Osdorp, met in de verte zicht op de reeks flats van Langswater. Aan de rechterzijde hebben we nog een fraai uitzicht in de richting van de Haarlemmermeerpolder.

Even verderop rechts, op nummer 180, komen we bij de tweede originele boerderij. Deze stolpboerderij draagt de fraaie naam 'Tijd is Geld'. Deze boerderij was oorspronkelijk een gemengd bedrijf voor akkerbouw en veeteelt en is net als 'De Melkweg' sinds 2004 een gemeentelijk monument. De nog originele houten zijwanden en het hoge dak, waaronder zowel opslag als stalruimte was, zijn bijzonder.

Aan de linkerzijde staan de hoge bomen van 'Westgaarde'. We kijken hier tegen de achterzijde van de grootste begraafplaats van Amsterdam. In 1960 is het 38 hectare grote terrein van Westgaarde 2,50 meter opgehoogd, zodat de graven boven het grondwaterniveau zouden komen te liggen. In het geboomte vinden veel vogels een broedplaats. Halverwege ligt sinds 2017 een fietsbrug die overdag toegang geeft tot de begraafplaats en tuinstad 'Osdorp'.

Verder fietsend komen we langs de 'Maria Hoeve' en nog enkele modernere huizen. Daarna komen we langs de derde oude boerderij, op nummer 262. Dit is 'De Boterbloem', tegenwoordig als 'biologische' boerderij in gebruik, de enige in Amsterdam. Er is ook een winkel met horeca. Naast de boerderij ligt een monumentale boomgaard. Er is nog gedeeltelijk vrij zicht op het akkerland achter de boerderij. Daarachter verrijst een bedrijventerrein.

Voorbij Westgaarde is aan de linkerkant het terrein gedeeltelijk bebouwd als een 'Schipholgebonden' bedrijventerrein. Daarachter is nog de bebouwing te zien van nieuwbouwwijk 'De Aker', gebouwd in de jaren negentig. Ernaast vinden we een nieuw aangelegd natuurgebied ter compensatie voor het bedrijventerrein. Dit behoort tot de Hoofdgroenstructuur en maakt deel uit van 'De Groene AS'. Dit is een ecologische verbindingroute voor dieren en planten tussen Amstelland en Spaarnwoude. Langs de Ringvaart heeft zich in 2003 spontaan een kolonie oeverzwaluwen gevestigd.

Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder

Vervolgens komen we aan het eind van de Lutkemeerweg. Hier bevindt zich het in 1978 gebouwde gemaal van de Lutkemeerpolder (een grijze bakstenen kubus) dat het water uit de polder naar de Ringvaart pompt.

Aan het einde van weg gaan we linksaf. We gaan de helling op om op de kruin van de polderdijk te komen waar een hoger gelegen fietspad langs de Ringvaart ligt. Hier kunnen we ook heel fraai het Hollandse fenomeen van het lage land naast het hoger gelegen water zien: de Ringvaart van de Haarlemmermeer. Voor de

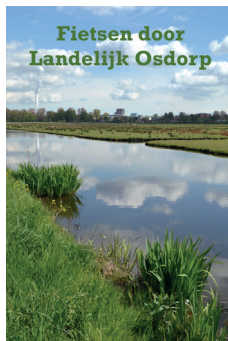
annexatie van 1921 door Amsterdam lag hier de westgrens van de gemeente Sloten. Aan de overzijde van het water ligt de gemeente Haarlemmermeer, in de gelijknamige polder. Deze is drooggelegd in 1852. Langs de dijk van de Haarlemmermeerpolder staat het Gemaal 'De Lynden', genoemd naar Frans Godert van Lynden van Hemmen (1761-1845), vesting- en waterbouwkundige.

Dit is één van de drie gemalen die in 1848 werden gebouwd voor de droogmaking van de Haarlemmermeer. De drie gemalen zijn De Lynden, Leeghwater en Cruquius, genoemd naar vroegere plannenmakers voor het droogleggen van het meer. Zij behoorden tot de eerste stoomgemalen in Nederland. Tot halverwege de 19e eeuw werden polders veelal drooggemalen met windmolens. Nadien werd stoombemaling steeds meer toegepast.

De Lynden is in de jaren dertig van de 20e eeuw verbouwd voor dieselbemaling, evenals 'De Leeghwater', die twintig kilometer zuidelijker aan het andere einde van de polder staat. De karakteristieke schoorsteen is behouden. Naast het oude gemaal is ter vervanging in 2005 een modern elektrisch gemaal in gebruik genomen. Het nieuwe gemaal, met drie pompen, heeft een capaciteit van 1.275 m³ per minuut, 50% meer dan het oude gemaal. Dit gemaal is echter vanaf de Ringvaart nauwelijks zichtbaar, omdat het laag achter de dijk ligt. In het gebouw van het oude gemaal is nu een restaurant gevestigd.

We verlaten nu Oud Osdorp. Wie meer wil weten over dit gebied leest de folder 'Fietsen door Landelijk Osdorp'.

We vervolgen het fietspad langs de Ringvaart. Na het passeren van de hoge ophaalbrug tussen Amsterdam en de Haarlemmermeer, in het verlengde van de Ookmeerweg, zien we links beneden de nieuwbouwwijk 'De Aker'. Deze werd eind 20e eeuw gebouwd in de Middelveldsche Akerpolder. Deze polder is tussen 1876 en 1896 uitgeveend. De oude polderwegen Noorder- en Zuiderakerweg, langs de vroegere tuinbouwbedrijven, zijn in de nieuwbouwwijk deels behouden.

Akermolen

Halverwege staat de 'Oude Akermolen'. Deze molenstomp is een restant van de poldermolen die hier in 1874 werd gebouwd en sinds 2001 gemeentelijk monument is. De Akermolen bemaalde de uitgeveende polder. Deze molen had wieken met een lengte van 14 meter en behoorde daarmee tot de grootste Hollandse poldermolens. Ter herinnering van de bouw en ombouw (van scheprad naar vijzel) zijn twee stenen plaquettes in de gevel zichtbaar. Overigens kon de molen ook omgekeerd werken. Ze kon in tijden van nood de polder onder water zetten en maakte deel uit van de 'Stelling van Amsterdam'.

Nadat achter de molen in 1920 een elektrisch gemaal was gebouwd, werd de kap van de molen in 1921 verwijderd en bleef een molenstomp langs de Ringvaart staan. Voor de bouw

van de nieuwbouwwijk werd het oude gemaal in de jaren negentig door nieuwbouw vervangen. In 2008 werd de zwaar verwaarloosde molen door Stadsherstel Amsterdam gerestaureerd. Sinds 2010 is deze in gebruik als een theehuis annex informatiecentrum over de Stelling van Amsterdam.

Akersluis

Voorbij de molenstomp vervolgen we de Ringvaartdijk tot aan het einde. Hier hebben we zicht op de 'Molen van Sloten'. We gaan linksaf via de P. Hans Frankfurthersingel, genoemd naar een actief Slotenaar. We steken de Akersluis over. Deze overbrugt een hoogteverschil van 1,50 meter tussen de Ringvaart, onderdeel van Rijnlands Boezem, en de Slotervaart, die op polderniveau ligt.

Links is het gemaal van Sloten uit 1951 dat ervoor zorgt dat het land van de Westelijke Tuinsteden droog blijft. Bij voldoende wind neemt de Molen van Sloten deze taak over. Aan de gevel is het wapen van Sloten te zien, dat afkomstig is van het vroegere gemeentehuis te Sloterdijk.

Molen van Sloten en Sloterbrug

Vanaf de Akersluis komen we langs 'Brouwerij De 7 Deugden' en de 'Molen van Sloten'. Deze molen staat hier in zijn huidige vorm sinds 1991. De onderbouw en de kap waren nieuw gebouwd, de molenromp dateert uit 1847 en stond voorheen in de Watergraafsmeer. De molen wordt mogelijk een provinciaal monument.

Dorp Sloten

Vanaf de molen steken we de doorgaande weg over en rijden we het dorp binnen over de Slo-

terweg. Rechts is de Sloterbrug die sinds 1879 de Ringvaart van de Haarlemmermeer overbrugt en de verbinding vormt met Badhoevedorp. De huidige brug dateert van 1962.

Akerweg en Sloterweg

De weg heet hier Sloterweg, maar tot 1923 was het de Akerweg, vernoemd naar de Middelveldsche Akerpolder, ten noorden hiervan. Voor de aanleg van de Ringvaart liep deze weg nog door naar het noordwesten, ongeveer waar nu de Badhoevelaan in Badhoevedorp ligt. Vlakbij de brug ligt een café-restaurant dat tegenwoordig 'De Halve Maen' heet. Dit gebouw staat er sinds 1901. Vanaf 1918 was dit het vertrekpunt van de paardentram van de Gemeentetram Sloten die het dorp met Amsterdam verbond. Na de annexatie reed er een tractortram, die in 1925 door een busdienst werd vervangen (zie ook pagina 4).

Eindpunt van de paardentram van de Overtoomse Sluis naar de Akerweg in Sloten.

Aan de linkerkant ligt de 'Speeltuin van Sloten', opgericht in 1921, het jaar van de annexatie door Amsterdam. Het is een van de oudste openbare speeltuinen in deze gemeente.

Het grote witte huis aan de rechterkant is de oude dokterswoning. De huisarts had vroeger niet alleen de medische zorg voor bewoners van het dorp en omgeving maar ook voor paarden.

Wees- en armenhuis en Sloterkerk

In de eerste zijstraat links is het vroegere Wees- en armenhuis van de gemeente Sloten uit 1905. Tegenwoordig zijn hier appartementen.

Dorpsplein

Halverwege het dorp ligt aan de linkerkzijde het Dorpsplein. Het lijkt al een oud plein, grenzend aan de Sloterkerk, maar het bestaat pas sinds 1991. Voorheen stond hier het oude Rechthuis van Sloten, waar tot 1795 werd recht gesproken en waar je ook in de herberg kon overnachten. Na de sloop in 1951 kwam er een schoolplein. In 1990 werden er archeologische opgravingen verricht waaruit bleek dat hier omstreeks 1175 al boerderijen stonden. Daarmee is Sloten zeker een eeuw ouder dan Amsterdam.

Sloterkerk

Achter de weer werkende dorpspomp is de slanke witte toren te zien van de Sloterkerk. De huidige kerk dateert van 1861 en is een 'Waterstaatskerk', gebouwd met geld van het ministerie van Waterstaat. Deze verving een vorig, bouwvallig geworden gebouw uit de 16e eeuw. Dat was gebouwd op de restanten van de oorspronkelijke grote bakstenen kerk uit de middeleeuwen die in 1572 door de Geuzen in brand was gestoken.

Sinds 1580 worden in de Sloterkerk protestantse diensten gehouden. Sinds 1996 is het een rijksmonument.

Politiebureautje

Naast het pleintje staat het 'Kleinste Politiebureau' van Nederland'. Vanaf 1866 was dit de standplaats van de dorpsveldwachter, die naast het kantoorje ook over een grote cel beschikte, waar heel wat Slotenaren vroeger hun roes hebben uitgeslapen.

Tot 2015 maakte de wijkagent van de Amsterdamse politie nog gebruik van het gebouwtje. Na restauratie door Stadsherstel is het sinds 2018 in gebruik als winkeltje en informatiepunt voor het dorp.

Banpaal

Een eindje verderop staat aan een steeg aan de linkerkzijde de banpaal uit 1794. Deze herinnert nog aan de bangebieden van voor 1795. Amsterdam kon mensen uit de stad verbannen. Zij mochten dan van buiten de stad niet voorbij de bangrens van 1100 roeden (circa 4 kilometer) komen. Deze werd gemarkeerd met banpalen waarvan er nog drie bestaan, één in Sloten en twee in Nieuwer-Amstel (sinds 1964 Amstelveen).

Sint-Pancratiuskerk

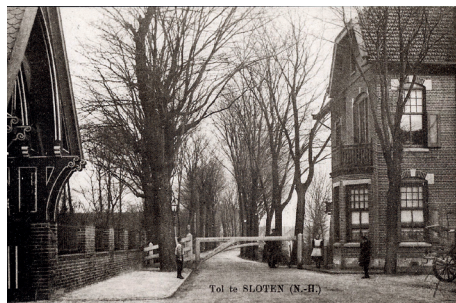
Even verder staat aan de linkerkzijde de rooms-katholieke Sint-Pancratiuskerk uit 1901. Deze was het eerste uitgevoerde ontwerp van Jan Stuyt, een leerling van P.J.H. Cuypers, die veel katholieke kerken heeft gebouwd. De kerk

wordt nog steeds voor de eredienst gebruikt. Sinds 2002 is het een rijksmonument. Erachter ligt een begraafplaats. Tegenover de kerk staat het café-restaurant uit 1900 met de toepasselijke naam 'Kerkzicht'.

Tolhuis

Aan het einde van het dorp rechts staat het Tolhuis. Hier moest men tussen 1816 en 1923 tol betalen voor het gebruik van de Sloterstraatweg naar Amsterdam. Na het bestraten van de weg werd de tol ingesteld voor bekostiging van de aanleg en het

onderhoud. Na de annexatie door Amsterdam werd de tol opgeheven. De weg van hier richting Amsterdam werd aangelegd in de 14e eeuw en was na het Mirakel van Amsterdam uit 1345 een belangrijke pelgrimsroute vanuit Kennemerland naar de Kapel ter Heilige Stede aan de Kalverstraat. Na de alteratie in 1578 was dit voorbij en is het een lokale dorpsweg geworden.

We verlaten nu de dorpskern van Sloten. Wie hier meer over wil weten, leest de folder 'Wandelen door het dorp Sloten'.

Sloterweg

Langs de lommerrijke Sloterweg is vanaf het begin lintbebouwing geweest. Vroeger voornamelijk boerderijen, waarvan er nog enkele over zijn, zoals de Margarethahoeve en de Idahof, maar in de loop der tijd zijn er steeds meer woonhuizen bij gekomen. De Sloterweg is een van de oudste nog bestaande wegen in de gemeente Amsterdam en heeft grote cultuurhistorische waarde.

Voorbij de rotonde in de Anderlechtlaan komen we langs boerderij Lissabon. Of de naam ook daadwerkelijk iets te maken heeft met de hoofdstad van Portugal is niet duidelijk. Sinds de jaren vijftig heeft het boerenland deels de bestemming gekregen van volkstuinpark. De weg heeft hier nog een echt landelijk boomrijk karakter.

Verderop aan de rechterkant liggen het in 1936 aangelegde (oude) 'Bijenveld' en het 'Siegerpark', een mooi park in Engelse landschapsstijl met beeldtuin. Dit is aangelegd door dr. Sieger, directeur van de Amsterdamsche Chininefabriek, die met eigen vermogen dit park liet aanleggen.

De Oeverlanden

Voorbij de manege, gevestigd in een oude boerderij aan de Sloterweg 675, gaan we rechtsaf het Christoffel Plantijnpad op. Hier eindigt het landelijke karakter van de Sloterweg. Langs de kantoren en onder de viaducten van de spoorlijnen en snelweg door komen we op de Oude Haagseweg, waar we rechtsaf gaan.

Tegenover het Mercure Hotel, bij het kunstwerk 'de Roze Bril', gaan we linksaf en komen in het natuurgebied 'De Oeverlanden'. We gaan over het wildrooster naar links het Anton Schleperspad op, evenwijdig aan de oever. Tot halverwege de 20e eeuw was dit een veenweidelandschap aan de oever van de Nieuwe Meer. Door het graven van de Riekerplas, nu onderdeel van de Nieuwe Meer, het aanleggen van snelwegen en bouw van nieuwe wijken, zijn er van het polderlandschap slechts flarden overgebleven. Veel land is in de jaren vijftig met zand opgespoten. Een strook langs de Nieuwe Meer is vervolgens verwilderd en hier ontstond een natuurgebied. Dit wordt sinds de jaren tachtig door de vereniging 'De Oeverlanden Blijven!' beheerd.

Riekerweg

Aan het einde van het pad komen we op de Riekerweg en gaan we rechtsaf. De weg loopt hier langs de westelijke begrenzing van het Tuinpark 'Ons Buiten' dat hier ligt sinds 1927. Daarvoor lag het in de Baarsjespolder, net ten noorden van de Wiegbrug bij het Buurtschap 'De Baarsjes'. Toen daar stadsuitbreiding kwam (nu omgeving Geuzenkade), verhuisde het naar de huidige locatie. Aan het einde van de Riekerweg komen we bij de oever van de Nieuwe Meer. Aan de rechterzijde strekt zich de weidse

plas uit, die vanaf 1954 werd gegraven t.b.v. de zandwinning voor de tuinstad Osdorp. De Riekermolen die daar stond is in 1956 gedemonteerd en in 1961 herbouwd aan de Amstel, nabij de Kalfjeslaan. De molen is vervangen door het Riekergeremaal. Dit staat nog altijd bij de overgang van de Riekerweg naar het Jaagpad.

Jaagpad

Het Jaagpad liep vroeger door naar het westen, maar is verdwenen door de zandwinning. Naar links volgen we het nog bestaande deel van dit pad. Een jaagpad was een pad langs een vaarweg, waarlangs zeilschepen, als zij niet door wind konden worden voortbewogen, gejaagd konden worden. Het schip werd dan, door een paard, en als dit niet beschikbaar was door mensen, voortgetrokken aan een lange lijn.

Het jagen van een hooischip door de Kostverlorenvaart, twee mannen trekken het schip aan een lange lijn; 1907.

We volgen het Jaagpad, met mooi uitzicht op de Nieuwe Meer en aan de overkant het Amsterdamse Bos. De bekende natuurbeschermer Jac. P. Thijssen beschreef al in het begin van de 20e eeuw de schoonheid van dit water en zijn omgeving. Er is veel veranderd, maar de Nieuwe Meer is blijven bestaan en nog steeds een mooi landschap. Ter herinnering aan deze pionier in de natuurbescherming staat er langs de oever 'Het bankje van Jac. P.'. Dit is hier geplaatst door de Vereniging 'De Oeverlanden Blijven!'.

Nieuwe Meersluis

Aan het einde van de Nieuwe Meer komen we bij de grote bruggen van de spoorlijnen en Ringweg om Amsterdam. Dit is een soort

'poort naar de stad'. Voorbij de bruggen is het veel drukker, maar er zijn nog wel mooie stukjes landschap en historie te vinden uit de tijd van de gemeente Sloten. Aan de rechterkant ligt de Nieuwe Meersluis, deze vormt sinds 1942 de verbinding tussen de Schinkel, op Amstellands peil en de Nieuwe Meer op Rijnlands peil, met een hoogteverschil van 20 cm. Deze vaarweg is sinds 1870 ook een onderdeel van de Staande Mastroute van het IJ in Amsterdam naar het zuidwesten, richting Rotterdam.

De Schinkel (1917); hier liggen nu woonboten.

Schinkel

Voorbij de sluis gaat het Jaagpad verder langs de Schinkel, een sinds de middeleeuwen gekanaliseerde rivier. Tot de jaren vijftig lag dit gebied nog buiten de stad, tegenwoordig zijn er veel woonarken, sportterreinen en bedrijven. Voorbij de hoge ophaalbrug (brug nr. 307) takt het fietspad af van het eigenlijke Jaagpad, dat hier nog als een smal voetpad verder voert langs de woonarken. Het fietspad voert nog langs een klein stukje gespaard gebleven veenweideland. Daarna komen we langs de Generaal Vetterstraat. Deze straat dateert ook nog uit de periode dat de gemeente Sloten nieuwe wo-

ningen bouwde (1915) en is vernoemd naar J.A. Vetter, actief bij de expeditie naar Lombok (1894) en Atjeh (1896) in het voormalige Nederlandsch Indië.

Rijnsburgstraat

Aan het einde van de straat gaan we naar rechts de Rijnsburgstraat in. Deze straat heet zo sinds 1973 en maakte vroeger deel uit van de Sloterweg. Sinds de aanleg van de Ringweg A10 in de jaren zeventig is dit stuk afgescheiden van de rest van de Sloterweg. Hier vervolgen we dus de weg die we bij de manege verlieten. De bebouwing aan de linkerzijde dateert uit de tweede helft van de jaren twintig en is deel van de Hoofddorppleinbuurt, die hier werd gebouwd op de plek van vroegere tuinderijen.

Aan de rechterkant staat op de hoek van het Spijtelantje op nr. 75 nog een schijnbaar oud huis. Dit wordt ook wel de 'Villa van Spijdel' genoemd, naar de eigenaar van de vroegere scheepswerf aan het einde van het Spijtelantje. Sinds 1999 is het een gemeentelijk monument. De voorgevel dateert nog uit de tijd van de gemeente Sloten. De rest is in de 21e eeuw vervangen door nieuwbouw. Dit geldt ook voor de arbeiderswoningen even verderop in het Spijtelantje.

Begraafplaats 'Huis te Vraag'

We komen langs de begraafplaats 'Huis te Vraag'. Vlak aan de weg staat het witte lijkenhuisje. Wie de begraafplaats betreedt, komt in een bijzondere oase. Het is alsof, tussen de vele oude zerken, de tijd hier stil is blijven staan. De begraafplaats werd aangelegd in 1891 en gesloten in 1962. Daarna is er decennia lang niets aan veranderd totdat enthousiaste cultuur-

en natuurliefhebbers vanaf 1987 het terrein hebben opgeknapt en verder onderhouden. Sinds 2009 is het een gemeentelijk monument. De begraafplaats is vernoemd naar het oude 'Huis te Vraag' dat hier tot 1890 vlakbij was. Deze geschiedenis gaat zeker terug tot de 15e eeuw, toen hier een boerenhofstede stond. Volgens de legende zou Maximiliaan van Oostenrijk hier tijdens zijn pelgrimstocht langs de Heiligeweg naar de mirakelkerk in Amsterdam in 1489 de weg hebben gevraagd. Daarom heeft het landhuis eeuwenlang de naam 'Huis te Vraag' gedragen. Sinds 1967 staat op deze plaats het hoge kantoorgebouw 'De Schinkel'. Tussen het kantoorgebouw en de begraafplaats ligt nog een smal voetpad. Dit is het noordelijkste stukje van het Jaagpad en nog nauwelijks als zodanig te herkennen.

Oever van de Schinkel, met in het midden 'Huis te Vraag'; 1814. Tekening: Hermanus Numan.

Sloterkade

We komen nu bij de Sloterkade, voorheen onderdeel van de straatweg naar Sloten. Nu is het een woonstraat met deels moderne bebouwing. Op sommige plaatsen zijn er ook nog oude lage huizen. Ook deze dateren nog uit de tijd van de

gemeente Sloten. Deze oude huizen vormen het zuidelijke deel van de Overtoomse Buurt die zich uitstrekt tot bij het Surinameplein. Halverwege passeren we de Zeilstraatbrug over de Schinkel, gebouwd in 1927 en vernieuwd in 1999.

De Schinkel gezien in zuidelijke richting op de plek waar de Rijsburgstraat (voor 1973 Sloteweg) afbuigt richting Sloten.

Iets noordelijker staan drie oude huisjes op de nummers 142-144. Ze zijn sinds 2013 gemeentelijk monument. Even verderop, ter hoogte van Sloterkade nr. 107, stond tussen 1816 en 1923 een tolhek. Dit was de noordoostelijke tegenhanger van de tol aan de Sloterweg 1191. Langs het stuk Sloterkade ten noorden van de Weissenbruchstraat staat nog een aantal woningen gebouwd omstreeks 1908 door de gemeente Sloten. Voorbij de Theophile de Bockstraat begon tussen 1809 en 1942 de Overtoomse Sluis die reikte tot aan de huidige Andreas Schelfhoutstraat. Ook hier staan tussen de moderne gebouwen nog enkele lage huizen die herinneren aan de oude levendige Overtoomse Buurt. Hier komen we weer uit bij het Aalsmeerder Veerhuis, startpunt van deze fietsroute.

Colofon

Tekst en foto's: Erik Swierstra en Tamar Frankfurth. Met dank aan: Lex Schrijver, Ineke en Ben Meijer en Amsterdamdrukwerk.nl.

Historische foto's: uit de collectie van de Beeldbank van het Stadsarchief Amsterdam en van de Werkgroep Historie Sloten-Oud Osdorp.

Vormgeving: Erik Swierstra. Uitgave: Werkgroep Historie van de Dorpsraad Sloten-Oud Osdorp; herfst 2020.